LATVIJAS VALSTS PREZIDENTS

Nr. 281 Rīgā 2012.gada 3.augustā

Saeimas priekšsēdētajai
Solvitai Āboltiņai

Ļoti cienījama Aboltiņas kundze!

Saeima 2012.gada 21.jūnija sēdē pieņēma likumu ^Grozījumi likumā „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu”” (turpmāk arī - likuma grozījumi). 2012.gada 28.jūnijā saskaņā ar Satversmes 71.pantu nodevu šo likumu otrreizējai caurlūkošanai. Saeima 2012.gada 26.jūlija ārkārtas sēdē otrreizējās caurlūkošanas kārtībā pieņēma labotos likuma grozījumus.

2012.gada 3.augustā saskaņā ar Satversmes 72.pantu saņēmu 38 Saeimas deputātu parakstus ar prasību apturēt likuma „Grozījumi likumā „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu”” publicēšanu tautas nobalsošanas ierosināšanai.

Satversmes 72.pants noteic, ka Valsts prezidentam nav rīcības brīvības un „likuma publicēšana ir jāaptur, ja to pieprasa ne mazāk kā viena trešā daļa Saeimas locekļu”. Tomēr vienlaikus ir jāpārliecinās, vai nepastāv Satversmes 73.pantā minētie ierobežojumi Satversmes 72.panta piemērošanai (sk: Dišlers K Valsts prezidenta suspensīvais veto un pilsoņu kopuma absolūtais veto LR Satversmē. Tieslietu ministrijas vēstnesis, 1929, Nr. 1/2).

Satversmes 73.pants noteic, ka tautas nobalsošanai citastarp nevar nodot līgumus ar ārvalstīm. Tas nav tulkojams tikai gramatiski un formāli, jo panta būtība ir nepieļaut tautas nobalsošanu par Latvijas starptautisko saistību pildīšanu.

Lisabonas līgums ievieš jaunu iespēju sabiedrībai piedalīties Eiropas Savienības politikas veidošanā, proti, Eiropas pilsoņu iniciatīvu. Līgumā noteikts, ka pēc Eiropas Komisijas priekšlikuma Eiropas Parlamentam un Padomei jāpieņem regula, kurā būtu paredzēti noteikumi un procedūra attiecībā uz šo sabiedrības iniciatīvas jauno instrumentu. Likuma grozījumos (sk Līguma *par Eiropas Savienības darbību 24.pantu)* ietvertas tiesību normas, kas nosaka Eiropas Parlamenta un Padomes 2011.gada 16.februāra regulas Nr.211/2011 par pilsoņu iniciatīvu izpildi.

Regula ir vispārpiemērojams un juridiski saistošs tiesību akts, kas uzliek saistības dalībvalstij (Līguma par Eiropas Savienības darbību 288.pants). Regulas tiešās piemērojamības princips pats par sevi vēl-nenodrošina, ka no regulām izrietošās saistības varēs tikt izpildītas bez dalībvalsts veiktajiem papildu pasākumiem. Līguma par Eiropas Savienības darbību 291 .pants paredz, ka dalībvalstis pieņem visus tiesību aktus, kas vajadzīgi, lai īstenotu juridiski saistošos Savienības aktus.

Gadījumos, kad regulas normas paredz dalībvalstij veikt papildu pasākumus (piemēram, pieņemt papildu normatīvos aktus vai izstrādāt administratīvo procedūru), bet tas netiek izdarīts noteiktajā laikā un apjomā, uzskatāms, ka attiecīgā dalībvalsts ir pārkāpusi no Eiropas Savienības tiesībām izrietošās saistības, jo šādos gadījumos bez papildu pasākumu veikšanas nav iespējams pilnībā nodrošināt attiecīgās regulas prasības *(sk., piemēram, Eiropas Kopienu Tiesas spriedumu lietā Nr. 128/78 Commission v. United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland).*

2012.gada 26.jūnijā Valsts prezidenta kancelejā notika sanāksme, kurā piedalījās Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētāja, Saeimas Juridiskā biroja vadītājs, ministriju pārstāvji un citi eksperti, kuri sniedza viedokli par likuma „Grozījumi likumā "Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu"" iespējamu otrreizējo caurlūkošanu.

Sanāksmē Tieslietu ministrija informēja, ka regulā noteikto pasākumu ieviešanas termiņš bija 2012.gada 1. aprīlis. Jau pašlaik var tikt ierosināta pārkāpuma procedūra pret Latviju. Esot saņemts lūgums no Eiropas Komisijas ziņot par ieviestajām procedūrām regulas īstenošanai. Tieslietu ministrija norādīja: ja Latvijā nebūs iespējams realizēt regulā paredzēto sabiedrības iniciatīvu, tiks uzsākta pārkāpuma procedūra. Pašlaik Eiropas Komisijā ir iesniegtas jau 14 pilsoņu iniciatīvas, kas norāda, ka pilsoņi diezgan aktīvi izmanto regulas sniegtās iespējas līdzdarboties politikā.

Satversmes 72.pantā paredzēts fakultatīvais referendums ar veto raksturu, kas nozīmē, ka tautas nobalsošana notiek par likuma atcelšanu kopumā, nedalot konkrētas likuma normas. Tautas nobalsošana arī paildzina likumdošanas procesu. No minētā izriet, ka par Eiropas Savienības tiesību aktu prasībām ne tikai tiktu rīkots Satversmes 73.pantam neatbilstošs referendums, bet arī tās netiktu izpildītas savlaicīgi. Par šādu prasību neizpildi Latvijai iestājas atbildība.

Līguma par Eiropas Savienības darbību 258.pants noteic: ja Komisija uzskata, ka dalībvalsts nav izpildījusi kādu šajā Līgumā paredzētu pienākumu, tā sniedz argumentētu atzinumu par attiecīgo jautājumu, vispirms dodot attiecīgai valstij iespēju iesniegt savus apsvērumus. Ja attiecīgā valsts Komisijas noteiktajā termiņā neizpilda šā atzinuma prasības, Komisija var griezties Tiesā. Savukārt Līguma 261.pants piešķir Eiropas Savienības tiesai neierobežotu jurisdikciju attiecībā uz pārkāptajā regulā paredzētajām sankcijām.

Tādējādi likuma grozījumos ir ietverts tiesiskais regulējums, kas saskaņā ar Satversmes 73.pantu nepieļauj Satversmes 72.panta piemērošanu, proti, nepieļauj likuma publicēšanas apturēšanu, lai uzsāktu tautas nobalsošanas ierosināšanas procesu. Šāds viedoklis tika pausts jau 2012.gada 26.jūnija likuma iespējamās otrreizējās caurlūkošanas sanāksmē. Saeimas Juridiskā biroja vadītājs Gunārs Kusiņš citastarp norādīja, ka, viņaprāt, tautas nobalsošana nav iespējama, jo likums satur Eiropas Savienības tiesību normas.

Vienlaikus jāsecina, ka likuma grozījumi paredz dažādas izmaiņas nacionālajā tiesiskajā regulējumā un Eiropas pilsoņu iniciatīva nav strīdus priekšmets. Likuma grozījumus nevar padarīt par tautas nobalsošanai nenododamiem tikai tādēļ vien, ka attiecībā uz dažiem pantiem, kas nav strīdus priekšmets, piemērojams Satversmes 73.pants. Tas ļautu apiet Satversmes 72.panta piemērošanu un rīkoties pretēji tā jēgai.
Saeima 2012.gada 19.aprīlī likumprojektu „Grozījumi likumā „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu" (Nr. 175/Lpll), kas attiecās tikai uz Eiropas pilsoņu iniciatīvu, iekļāva citā likumprojektā Nr.79/Lpll, kurš paredzēja izmaiņas līdzšinējā Latvijā noteiktajā tautas nobalsošanas kārtībā.

Šāds lēmums attiecīgajā brīdī bija politiskās lietderības jautājums un atbilda Saeimas kārtības rullim. Tomēr šobrīd, lai nodrošinātu gan Satversmes 72.pantā Saeimas deputātiem paredzēto tiesību pienācīgu īstenošanu, gan respektētu Satversmes 73.pantā ietverto aizliegumu rīkot tautas nobalsošanu par starptautiskajām saistībām, no likuma grozījumiem ir jānodala vismaz Eiropas pilsoņu iniciatīva un nekavējoties jāvirza atsevišķā likumprojektā.

Par nodalīšanas nepieciešamību jau minētajā 2012.gada 26.jūnija sanāksmē norādīja gan Tieslietu ministrija, gan Saeimas Juridiskais birojs. Uz to 2012.gada 1.augustā tikšanās laikā ar Valsts prezidentu norādīja arī Zaļo un zemnieku savienības

pārstāvji, kuri bija ierosinājuši deputātu parakstu vākšanu Satversmes 72.panta piemērošanai.

Satversmes 71. un 72.pants regulē kārtību, kādā Valsts prezidents pats vai pēc ne mazāk kā vienas trešās daļas Saeimas deputātu pieprasījuma var neizsludināt Saeimas pieņemtu likumu, un turpmāko rīcību šajā gadījumā. Šajos abos pantos minēto institūtu izmantošana ir neatkarīga, proti, Valsts prezidents var lietot gan vienu, gan otru pēc saviem ieskatiem *(sk. Pleps J, Pastars E., Plakane L Konstitucionālās tiesības, Rīga, Latvijas Vēstnesis, 2004, 448.lpp.)*.

Ja Satversmē noteikto 10 dienu laikā vienlaicīgi ir notikusi Satversmes 71. un 72.panta pantu izmantošana no dažādu subjektu puses, tad Satversmes 71.panta piemērošana ir prioritāra vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt, tas ir vērsts uz likumdošanas procesa pabeigšanu parlamentā pirms vērsties pie tautas par galīgo likuma tekstu. Otrkārt, šā panta piemērošana nepieciešama, lai ievērotu Satversmes 73.pantā noteikto un Saeimai būtu iespēja likuma grozījumus sadalīt. Pēc tam, kad likuma grozījumi būtu sadalīti, par likuma izsludināšanu vai publicēšanas apturēšanu tiktu lemts no jauna.
Izvērtējis Saeimas veiktos labojumus un pieņemtos likuma grozījumus, vēlos uzsvērt, ka Valsts prezidenta 2012.gada 28.jūnija motivētajā rakstā Saeimai par likuma grozījumu otrreizēju caurlūkošanu ietvertie apsvērumi kopumā ir ņemti vērā.

Vēlos atzīmēt, ka Latvijas Republikas Satversmes 78.pants neuzliek par pienākumu tautas nobalsošanu rīkot divos posmos. Tas gan nenozīmē, ka no divu posmu principa ir obligāti jāatsakās vai tas obligāti jāsaglabā, jo svarīgākais ir tas, cik likumā piedāvātās parakstīšanās iespējas ir pretimnākošas vēlētājiem.

Vēršu Saeimas uzmanību uz to, ka likuma grozījumos ietverts tāds regulējums (aģitācijas un finansēšanas kontrole, likumprojekta kvalitātes pārbaude, palielināts pirmajā parakstu vākšanas posmā nepieciešamais parakstu skaits uz 50 000 parakstiem), kurš ir nepieciešams nekavējoties un no tā otrreizējās caurlūkošanas ietvaros nedrīkstētu atteikties (Saeimas kārtības ruļļa 115.panta otrā daļa).

Ņemot vērā to, ka savākti 38 Saeimas deputātu paraksti, kā arī, lai novērstu Eiropas Savienības tiesību un līdz ar to Satversmes 73 .panta pārkāpumu, ne tikai ļautu lemt par likuma grozījumos ietverto dažādo jautājumu sadalīšanu, bet arī dotu iespēju politiskajiem spēkiem nonākt pie vēl kādiem kompensējošiem mehānismiem parakstu vākšanās procedūrā un mēģinātu rast kompromisu Saeimā bez tautas nobalsošanas rīkošanas, saskaņā ar Satversmes 71.pantu prasu likuma „Grozījumi likumā „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu”” (Nr. 79/Lp11) otrreizēju caurlūkošanu.

Valsts prezidents (paraksts) Andris Bērziņš

Saņemts:
Saeimas kanceleja
03.08.2012.
Nr. 1/106 - 11/12 plkst. 13:45